

نقطہ ہای آغاز در مدیریت اسلامی

به اه تمام

دسر عارضه چیت سازین

عضو هیئت علمیه دانشگاه امام صادق (ع)

دکتر مرتضی جراحی افروز

انتشارات دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

تهران: بزرگراه شهید چمران،

پل مدیریت

تلفکس: ۸۸۳۷۰۱۴۲

صندوق پستی ۱۵۹-۱۴۶۵۵

E-mail: isu.press@yahoo.com

فروشگاه اینترنتی:

www.ketabesadiq.ir

دانشگاه امام صادق

نقطه‌های آغاز در مدیریت اسلامی به اهتمام: دکتر علیرضا چیت‌سازیان و دکتر مرتضی جوانعلی‌آذر
ناشر: دانشگاه امام صادق (ع) ■ چاپ اول: ۱۳۹۴ ■ قیمت: ۲۶۰۰۰۰ ریال
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه چاپی و صحافی: هوشنگی ■ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۴۷۷-۵

همه حقوق محفوظ و منطبق با کتب نشر است.

سرشناسه: چیت‌سازیان، علیرضا، ۱۳۸۱-
عنوان و نام پدیدآور: نقطه‌های آغاز در مدیریت اسلامی / به اهتمام علیرضا
چیت‌سازیان و مرتضی جوانعلی‌آذر
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری: ۵۱۵ ص.
قیمت: ۲۳۵۰۰۰ ریال شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۱۴-۴۷۷-۵
شناسه افزوده: دانشگاه امام صادق (ع)
شناسه افزوده: جوانعلی‌آذر، مرتضی، ۱۳۶۴ -

فهرست مطالب

۹	تقدیم
۱۱	پیشگفتار
۱۳	سخن ناشر
۱۵	مقدمه
۲۳	بخش اول: اسلام و مدیریت
۲۵	فصل ۱. چیستی، چرایی و چگونگی نظام اسلامی با تأکید بر حوزه‌ی مدیریت اسلامی ... آیت‌الله محمد رضا مهدوی کنی
۵۱	فصل ۲. نسبت دین و مدیریت ... آیت‌الله عبدالله جوادی آملی
۹۵	فصل ۳. مدیریت اسلامی و ضرورت توجه به آن در نظام اسلامی ... آیت‌الله محمد تقی مصباح یزدی
۱۱۱	فصل ۴. رویکرد نظام‌مند به مدیریت اسلامی ... آیت‌الله دکتر مهدی هادوی تهرانی
۱۳۳	بخش دوم: پیشینه‌ی مدیریت اسلامی در گستره‌ی تمدن اسلامی
۱۳۵	فصل ۵. پی‌جویی مدیریت اسلامی در دوران تمدن اسلامی ... دکتر سید علی علوی
۱۸۱	فصل ۶. جلوه‌های مدیریت اسلامی در ادبیات فارسی ... دکتر مجتبی امیری

- بخش سوم: مدیریت اسلامی پس از انقلاب اسلامی..... ۲۰۳
- فصل ۷. سیر شکل‌گیری بحث‌های نظری مدیریت اسلامی پس از انقلاب اسلامی..... ۲۰۵
دکتر علی رضائیان
- فصل ۸. دانشگاه امام صادق (علیه السلام)، اولین تجربه‌ی آموزشی مدیریت اسلامی..... ۲۱۷
دکتر سید مجتبی امامی
- بخش چهارم: روش‌شناسی پژوهش در مدیریت اسلامی..... ۲۵۳
- فصل ۹. خاوند رویکردهای موجود در مدیریت اسلامی..... ۲۵۵
دکتر علم‌نقی امامی
- فصل ۱۰. روش پژوهش‌های قرآنی در مدیریت اسلامی..... ۲۸۹
دکتر ولی‌الله نقی‌پور
- فصل ۱۱. روش پژوهش‌های تاریخی و سیره‌ای در مدیریت اسلامی..... ۳۱۹
استاد دلشاد تهرانی
- فصل ۱۲. روش‌شناسی پژوهش‌های فلسفی در مدیریت اسلامی (با تأکید بر حوزه‌ی موضوع‌شناسی)..... ۳۵۵
دکتر ابوالفضل گائینی
- بخش پنجم: آسیب‌شناسی پژوهش در حوزه‌ی مدیریت اسلامی..... ۳۸۹
- فصل ۱۳. تأملی بر زمینه‌های مغفول تعامل حوزه و دانشگاه در تولید مدیریت اسلامی..... ۳۹۱
دکتر عباس چهاردولی
- فصل ۱۴. التقاط و انحراف در پژوهش‌های مدیریت اسلامی..... ۴۱۱
دکتر علی اصغر پورعزت
- بخش ششم: مدیریت اسلامی از نظریه تا عمل..... ۴۳۵
- فصل ۱۵. مدل‌سازی، پلی میان سپهر نظر و زمین عمل در عرصه مدیریت اسلامی..... ۴۳۷
دکتر حسن عابدی جعفری
- فصل ۱۶. تأملی در بایسته‌ها و زمینه‌های اجتماعی گسترش و پیاده‌سازی دانش مدیریت اسلامی..... ۴۵۳
دکتر محمدتقی نوروزی

۴۶۷	بخش هفتم: مدیریت اسلامی و افق های پیش رو
۴۶۹	فصل ۱۷. تأملاتی آینده پژوهانه پیرامون مدیریت اسلامی دکتر غلامرضا گودرزی
۴۸۳	نمایه آیات
۴۸۹	نمایه روایات
۴۹۳	نمایه

پیشگفتار

اَلْعِلْمُ نُوْرٌ يَقْذِفُهُ اللّٰهُ فِى قَلْبٍ مِّنْ يَّشَآءُ

موضوع علم دینی، مبانی است مهم و ارزشمند که در طول تاریخ علم و ادوار مختلف آن از منظر اسفند تاریخی، اعتقادی و حتی کاربردی فراز و نشیب‌های متعددی را به خود دیده است. در مفهومی از این تاریخ، موضوع اصلی، امکان‌پذیری تولید علم دینی بوده است؛ در زمانی دیگر بحث حیطه و قلمروی ورود علم دینی و تعامل آن با علوم رایج مطرح شده و گاه نیز به بحث کاربرد کردن تولیدات علم دینی برای رفع نیازهای جامعه به بحث اول موافقان و مخالفان بین مفهوم تبدیل شده است. در این میان با آنکه هر کدام از این بحث‌ها با زیرمجموعه‌ها و موضوعات حاشیه‌ای آن بارها در مجامع علمی، دانشگاهی و حوزوی مورد نقد و بررسی قرار گرفته‌اند، لیکن همچنان مناقشه‌ها و مباحثات بر سر موضوعاتی نظیر رویکرد صحیح به ورود علم دینی، منبع‌شناسی تولید علم دینی، انتخاب بین رویکردهای تأسیسی و امضایی، دایره‌های حداقلی و حداکثری به علم دینی و نظریه بنیادی اسلامی کردن علوم ادامه دارد.

پس از انقلاب اسلامی و حاکمیت نظام جمهوری اسلامی به نوع علم دینی ابعاد جدیدتری نیز یافت. این بعد ضرورت تأمین بسیاری از نیازهای جامعه با استفاده از علم دینی بود. به بیان دیگر عرصه علم دینی از حوزه فرد و جامعه به حوزه حکمرانی نیز توسعه یافت. در همین راستا حضرت امام خمینی (ره)، مقام معظم رهبری و شهیدان بهشتی و مطهری را می‌توان از جمله مهمترین و تأثیرگذارترین افرادی دانست که در خصوص این کارکرد علم دینی به بیان نظرات و آراء خود پرداختند و در نتیجه ایده‌ی تأسیس دانشگاه امام صادق (علیه السلام) که در سال‌های پیش از انقلاب در بین مبارزین اندیشمند شکل گرفته بود، احیاء شد و آرام آرام سنگ‌بنای تأسیس مرکزی پایه‌گذاری شد که مأموریت مهم تولید علم

دینی با انگیزه ورود جدی به عرصه‌های اجتماعی و حکمرانی را پیگیری می‌کرد. در این دوره‌ی مهم حضرت آیت‌الله مهدوی کنی رحمته‌الله با کوله‌باری از دانش و تجربه و با اتکاء به فقه امامیه مسئولیت دانشگاه را برعهده گرفتند و عملاً به تربیت دانشجویان و محققانی همت گماردند که با آشنایی با علوم حوزوی و علوم رایج و تلفیق هوشمندانه این دو سرمایه، به تولید علوم انسانی اسلامی پردازند.

پرورش محقق، تولید متن درسی و محتوای مناسب برای حوزه‌های اقتصاد اسلامی، مدیریت اسلامی، فرهنگ و تمدن اسلامی و علوم مشابه یکی از کارکردهای مورد نظر ایشان بود. اما سئالی که طی سال‌ها توفیق تلمذ در محضر ایشان بارها از سوی استاد گرامی و فقیه فرزانه مطرح می‌گردید، رویکردها، مکاتب و کارهای انجام شده در علوم انسانی اسلامی بود. بارها که این تالیف دست داده بود تا در محضرشان از مدیریت اسلامی بحث نمائیم، سؤال اولیه‌ی ایشان این بود، که جدیدترین و بدیع‌ترین کارها در خصوص مدیریت اسلامی چیست؟ برای آنکه به سؤال، دقت نظر ایشان احترام گذاشته و پاسخ مستدلی برایش بیابیم با هدایت ایشان گزینی تحقیقاتی با هدایت دو تن از اعضاء و همکاران محترم دانشکده معارف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق علیه السلام شکل گرفت و کتاب حاضر ما حاصل تلاش این عزیزان است.

بسیار تلاش شد تا کتاب در زمان حیات ایشان آماده شود، اما دست تقدیر الهی، سرنوشت را طور دیگری رقم زد و امروز که از فیض حضور مادی ایشان محرومیم، خود را مدیون آثار معنوی ایشان دانسته و خداوند را شاکریم که اعضاء، بررسی و ارزیابی رویکردهای مهم در مدیریت اسلامی به همت جناب آقایان دکتر عارضا چیت‌سازیان و مرتضی جوانعلی آذر به پایان رسید. امید است که اثر حاضر که به خوبی به جمع بندی مهم‌ترین رویکردهای مدیریت اسلامی اختصاص یافته است، گام اولیه‌ی بنامی برای تداوم مسیر سخت، اما پیمودنی تولید علم دینی باشد.

غلامرضا گودرزی

عضو هیئت علمی و رئیس دانشکده‌ی معارف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق علیه السلام

«بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ»
 وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي
 فَضَّلَنَا عَلَى كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ
 (قرآن کریم، سوره مبارکه النمل، آیه شریفه ۱۵)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی‌ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشکده بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند. از این حیث «تربیت» را می‌توان به عنوان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کارویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معده می‌باشد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، ابزاری مشکل‌ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و بنای علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها، برگرفته از انجام پژوهش‌های علمی و بهره‌مندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان ایند درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در رافع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم‌اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیان‌گذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید

می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام‌عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق (ع) با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه‌ی تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند - درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه‌ی پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق (ع) را در گستره بین‌المللی به هر راه‌نما هدایت داشت. (ان شاء الله)

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه

مقدمه

در قرن گذشته و وقوع نهضت بیداری اسلامی، جهان اسلام شاهد واکنش‌های گسترده و گوناگونی در مورد شیوهی تعامل مسلمین با علوم تولید شده در غرب و به ویژه علوم تولید شده در دوران مدرنیسم بوده است و متفکران زیادی کوشیده‌اند تا ربط و نسبت میان باورهای دینی و یافتن‌های علم جدید را تبیین کنند. برخی با یکی خواندن علوم یاد شده با حقایق برآمده از کتاب و سنت، این علوم را تعبیری نو از معارف و علوم اسلامی خوانده‌اند و برخی دیگر با تأکید بر جدایی این علوم از معارف دینی، بر طبل تضاد و تعارض میان این علوم و معارف دینی کوبیده‌اند. در میانه‌ی این طیف نیز بودند اندیشمندانی که ضمن هشدار نسبت به پذیرش مقلدانه‌ی این علوم تلاش می‌کردند تا راهی را برای بهره‌گیری عالمانه از این عرصه پهنه‌یافته و ضمن حفظ و صیانت از فرهنگ جوامع اسلامی از برخی مزایای علوم باطن نیز بهره‌گیرند.

سید جمال‌الدین اسدآبادی، محمد عبده و محمد اقبال از رهبری از جمله‌ی اولین کسانی بودند که ضمن انتقاد از سرسپردگی فرهنگی به تمدن غرب، تلاش کردند تا ضمن بازگشت به گنجینه میراث ارزشمند اسلامی، راهی صحیح را نیز برای بهره‌گیری از علوم غربی ارائه کنند. حرکتی که بعدها توسط اندیشمندان پاکستانی، مالزیایی، مصری و حتی برخی اندیشمندان مسلمان مقیم کشورهای غربی پیگیری شد و در نهایت در اولین صورت‌بندی نسبتاً منقح خود در ایده‌ای به نام «اسلامی‌سازی معرفت» از اسماعیل راجا فاروقی و «دانشگاه اسلامی» از ابوالاعلی مودودی متجلی گردید.

در جهان تشیع^۱ (و به‌ویژه در ایران قبل از پیروزی انقلاب اسلامی) نیز، طرح مفهوم

علم دینی به‌طور عام و مصادیق آن در حوزه‌ی علوم‌ی چون فلسفه، انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی و اقتصاد توسط اندیشمندانی چون مرحوم علامه طباطبائی^۱، آیت‌الله شهید مطهری^۲ و آیت‌الله شهید صدر^۳ آغاز گردید. طرح مباحثی نظیر شناخت‌شناسی اسلامی در اثر ارزشمند «اصول فلسفه و روش رئالیسم» و نیز تدوین رسائلی در حوزه‌ی اعتباریات و انسان‌شناسی توسط مرحوم علامه طباطبائی^۴، طرح مباحثی در حوزه‌های مختلف جامعه‌شناسی و اقتصاد از نگاه اسلام توسط آیت‌الله شهید مرتضی مطهری^۵ و در نهایت مطرح شدن مباحث بنیادینی در زمینه مبانی شناخت از دیدگاه اسلام و تراکتاد اسلامی و انعکاس آن در آثاری چون «فلسفتنا»، «اقتصادنا» و «البنک لاربوی فی الاسلام» توسط آیت‌الله شهید سید محمد باقر صدر^۶ را می‌توان از جمله‌ی آثار ارزشمند این دوران است.

واقعیت این است که همان‌گونه که از عناوین این آثار نیز مشخص است، به علت تشکیل نشدن حکومت اسلامی در این دوران، حوزه‌ی مدیریت اسلامی کمتر مورد توجه عالمان یاد شده بوده و به جز آثار انگشت‌شماری نظیر بحث مدیریت و رهبری در اسلام^۷ از آیت‌الله شهید مطهری^۸ نمی‌توان به آثار دیگری اشاره کرد؛ این در حالی است که پس از پیروزی انقلاب اسلامی از یک‌سو به سبب اقتضائات اداره‌ی جامعه‌ی اسلامی و از سویی دیگر با توجه به گسترش رشته مدیریت و گرایش‌های آن در دانشگاه‌ها و مشکلات و گاه تعارضات ناشی از عدم تطابق برخی از نظریات و دیدگاه‌های غربی با اقتضائات ارزشی اداره امور جامعه اسلامی، زمینه‌های شکل‌گیری جریانی به نام «پژوهش‌های مدیریت اسلامی» را فراهم آورد. جریانی که با پیوستن نخبگان حوزه و دانشگاه به آن، روزبه‌روز بارورتر شدن با شکل‌گیری دانشگاه‌ها و مؤسساتی نظیر دانشگاه امام صادق^۹، مؤسسه‌ی آموزشی و پژوهشی امام خمینی^{۱۰}، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و ... و انتشار آثار گوناگون (اعم از کتب، پایان‌نامه‌ها و مقالات) موجب ایجاد گفتمان مدیریت اسلامی در جامعه گردید. گفتمانی که در مسیر بسط خود رویکردها و روش‌های گوناگونی را نیز ایجاد کرده است و در نتیجه امروز شاهد نگاه‌های قرآنی، حدیثی، سیره‌ای، فلسفی، عرفانی، فقهی و ... به مدیریت اسلامی هستیم.

محتوای کتاب

به‌رغم مطالب بیان شده در مورد گفتمان مدیریت اسلامی متأسفانه تاکنون اثری نسبتاً جامع برای معرفی این گفتمان ارائه نشده است. اثری که علاوه بر معنای مدیریت اسلامی، پیشینه‌ی این مفهوم را نیز معرفی کرده و روش‌های تحقیق و تحقق آن را معرفی نماید و در نهایت ضمن آسیب‌شناسی آثار به نگارش در آمده در این گفتمان، افق‌های پیش‌روی آن را نیز معرفی کند. از همین‌رو در اثر حاضر تلاش شده است تا با انتشار مجموعه‌ای از گفتارها از صاحب‌نظران برجسته‌ی حوزوی و دانشگاهی حوزه‌ی مدیریت اسلامی، پاسخی نسبتاً جامع به خلاء یاد شده داده شود.

فرایند تدوین این اثر نیز به این‌گونه بوده است که ابتدا موضوعات کلیدی‌ای که به نظر می‌رسید باید بر اثری با هدف یاد شده مورد توجه قرار گیرند، با مشورت با اساتید گوناگون مشخص شد^۱ است و سپس برای تهیه‌ی محتوا برای هر یک از این موضوعات، با توجه به آثار به نگارش درآمده توسط اندیشمندان حوزه‌ی مدیریت اسلامی و مشورت‌های گوناگون استاد یا اساتیدی مشخص شده و پس از مصاحبه با ایشان متن لازم جهت ارائه در اثر حاضر فراهم آمده است.^۲ البته لازم به ذکر است که متن مصاحبه‌های یاد شده بارها ویرایش شده و گاه چندین مرتبه برای اصلاح و تأیید تغییرات صورت گرفته و یا تکمیل برخی موارد با اساتید بزرگوار برگردانده شده است؛ چرا که به علت محدودیت‌های ذاتی مصاحبه نه‌تنها انتظار داشت که با یک جلسه مصاحبه و صرف پیاده‌سازی صوت آن، متنی متناسب با اهداف آموزشی فراهم آید. علاوه بر این با توجه به عدم امکان مصاحبه با برخی از اندیشمندان (به‌رغم تلاش برای تحقق این موضوع) چکیده‌ای از آراء ایشان به صورت یک مقاله ارائه شده^۳ و یا گفتاری نسبتاً جامع از ایشان بازنشر شده است.^۴

در مورد محتوای کلی فصول نیز می‌توان گفت تمامی مصاحبه‌ها با پرسش از معنای مدیریت اسلامی آغاز شده و به بررسی موضوع تخصصی مورد نظر از آن مصاحبه که در عنوان آن فصل نیز ذکر شده است ختم شده‌اند. در باب چرایی انتخاب این شیوه نیز می‌توان گفت که به‌رغم اشتراک کلی دیدگاه تمامی اساتید در باب مدیریت اسلامی، هر یک از بزرگواران ملاحظات خاصی نیز در باب تعریف مدیریت

اسلامی داشتند^۶ که در صورت عدم تصریح به این ملاحظات اختصاصی، فهم مابقی مطالب مصاحبه با اشکال روبه‌رو می‌شد.

با توجه به آنچه بیان شد، کتاب حاضر مشتمل بر هفده فصل است که در هفت بخش تدوین و تنظیم شده است. در بخش نخست با عنوان «اسلام و مدیریت»، به بررسی و واکاوی دیدگاه عالمانی پرداخته شده است که علاوه بر آشنایی جامع با علوم دینی (نظیر تفسیر، فقه، فلسفه، اخلاق و ...) از حیث نظری یا عملی نیز ورودی جدی در حوزهی علم انسانی اسلامی و به ویژه مدیریت اسلامی داشته‌اند. بزرگانی همچون مرحوم آیت‌الله همدوی کنتی، آیت‌الله جوادی آملی، آیت‌الله مصباح یزدی و آیت‌الله هادوی تهرانی.

در بخش دوم با عنوان «پیشینه‌ی مدیریت اسلامی در گستره‌ی تمدن اسلامی»، در قالب دو گفتار از آقایان دکتر سید علی علوی و دکتر مجتبی امیری، به بررسی ظرفیت‌های موجود در تاریخ و تمدن اسلامی و ادبیات فارسی جهت بهره‌گیری در عرصه مدیریت اسلامی پرداخته شده است.

در بخش سوم کتاب در قالب دو گفتار، بررسی شکل‌گیری «مدیریت اسلامی پس از انقلاب اسلامی» پرداخته است. در گفتار نخست، جناب آقای دکتر رضائیان سیر شکل‌گیری بحث‌های نظری مدیریت اسلامی پس از انقلاب اسلامی را تبیین کرده‌اند و در گفتار دوم این بخش نیز جناب آقای دکتر سید مجتبی امینی، تجربه‌ی نظری و عملی صورت گرفته در حوزه‌ی مدیریت اسلامی در دانشگاه امام صادق (به عنوان اولین تجربه‌ی آموزشی مدیریت اسلامی) را مورد بررسی قرار داده‌اند.

بخش چهارم کتاب ناظر به «روش‌شناسی مدیریت اسلامی» است. در این بخش سعی شده تا ضمن فراتحلیلی از رویکردهای موجود در پژوهش‌های مدیریت اسلامی که در گفتاری توسط جناب آقای دکتر علی‌نقی امیری ارائه شده، روش‌شناسی پژوهش‌های قرآنی در مدیریت اسلامی توسط حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر ولی‌الله نقی‌پورفر، روش‌شناسی پژوهش‌های سیره‌ای و حدیثی در مدیریت اسلامی توسط استاد دلشاد تهرانی و روش‌شناسی پژوهش‌های فقهی در مدیریت اسلامی (با تأکید بر حوزه‌ی موضوع‌شناسی) توسط جناب آقای دکتر گائینی به گونه‌ای خاص و دقیق‌تر

تبیین کردند.

سیر حرکت علمی مدیریت اسلامی در کشور، با فراز و فرودها و مشکلات خاصی همراه بوده است، از همین رو بخش پنجم کتاب به «آسیب‌شناسی پژوهش در حوزه‌ی مدیریت اسلامی» اختصاص داده شده و ضمن دو فصل ابتدا زمینه‌های مغفول تعامل حوزه و دانشگاه در تولید مدیریت اسلامی از نگاه جناب آقای دکتر چهاردولی مورد بررسی قرار گرفته و در فصلی دیگر التقاط‌ها و انحراف‌های به وجود آمده در پژوهش‌های مدیریت اسلامی توسط جناب آقای دکتر پورعزت تبیین شده است.

در بخش ششم کتاب با عنوان «مدیریت اسلامی از نظریه تا عمل» به بررسی زمینه‌های پیاده‌سازی، اجرای مدیریت اسلامی در صحنه اجرایی کشور پرداخته شده است. در این بخش در گفتار نخست توسط جناب آقای حسن عابدی جعفری با عنوان «مدلسازی، پلی میان سه‌ر نظر و زمین عمل در عرصه مدیریت اسلامی» به ارائه راهکارهایی برای عملیاتی‌سازی دانش انباشت شده در حوزه مدیریت اسلامی پرداخته شده و در گفتار دوم توسط جناب آقای محمد تقی نوروزی «بایسته‌ها و زمینه‌های اجتماعی و پیاده‌سازی دانش مدیریت اسلامی» مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در نهایت و در آخرین بخش کتاب یعنی «مدیریت اسلامی و افق‌های پیش‌رو»، با گفتاری از جناب آقای دکتر گودرزی با عنوان «آنتی آینده‌پژوهانه پیرامون مدیریت اسلامی» ضمن بررسی مجمل آینده‌پژوهی اسلامی، بررسی افق‌های محتمل در مسیر پیش‌روی این حرکت علمی در کشور پرداخته شده است.

سیاس و قدردانی

در پایان بر خود لازم می‌دانیم که از تمام سرورانی که در مراحل مختلف تدوین و آماده‌سازی کتاب ما را یاری کردند، تشکر نماییم که «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمُنْعِمَ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ لَمْ يَشْكُرِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ»^۷.

از همین رو در ابتدا از جناب آقای دکتر غلامرضا گودرزی رئیس محترم دانشکده معارف اسلامی و مدیریت دانشگاه امام صادق علیه السلام تشکر می‌کنیم که با حمایت‌های بی‌دریغ خود امکان نگارش این کتاب را فراهم کردند.

کتاب حاضر مجموعه‌ای از گفتارهایی است که هر یک نتیجه‌ی عمری پژوهش و

تحقیق در حوزه‌ی مدیریت اسلامی هستند، نتایجی که کریمانه و بدون هیچ‌گونه چشم‌داشتی در اختیار تهیه‌کنندگان این کتاب قرار گرفته‌اند از همین‌رو بر خود لازم می‌دانیم که از تمامی اساتید و صاحب‌نظران ارجمندی که با سعه صدر، فرصت خوشه‌چینی و بهره‌گیری از دیدگاه‌های ارزشمند خود را به ما دادند و با صبر و حوصله، متن مقالات را بازنگری و اصلاح نمودند، تشکر نماییم.

همچنین از جناب آقای دکتر وحید یآوری رئیس مرکز تحقیقات دانشگاه امام صادق علیه السلام که متن اولیه‌ی سه فصل از این کتاب را در اختیار ما گذاشتند و از جناب آقای دکتر محمدرضا عطاوی مدیرکل محترم پژوهش و نشر معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام که با همکاری‌های خانمانه خود سبب تسهیل مراحل آماده‌سازی و نشر کتاب شدند متشکریم.

همچنین از جناب آقای محمد عبدالحسین‌زاده که در نگارش متن اولیه‌ی فصل‌ها و ویرایش آن‌ها ما را یاری کردند و همچنین کلیه عزیزانی که در مراحل مختلف ویرایش، تنظیم و نشر کتاب محمّل حمایتی شدند و اگر همت آنها نبود این اثر به ثمر نمی‌نشت، قدردان و سپاسگزاریم.

پیشاپیش از همه صاحب‌نظران و دغدغه‌مندان این حوزه که با ارائه نظرات و پیشنهادهای خود ما را در بهبود این اثر یاری می‌رسانند مراتب امتنان خود را اعلام می‌داریم.

علیرضا چیت‌سازیان - مرتضی جوانعلی‌آذر

تهران - دانشگاه امام صادق علیه السلام

بیست و پنجم شهریورماه ۱۳۹۴